
ÿzer
advocaten

Stef Nuijen

Advocaat
Algemeen bestuursrecht/ omgevingsrecht

Werkbijeenkomst gewasbeschermingsmiddelen

Waarom is dit een ‘hot topic’?

- Goedkeuringsprocedure gewasbeschermingsmiddelen;
- Problemen met goedkeuringsprocedure;
  - Neurodegeneratieve gevolgen;
  - Verspreidingsroutes;
  - ‘Mixture effects’;
- Gezondheidsrisico’s voor telers en omwonenden;
- Gevolg: civiele procedures tussen telers en omwonenden;
- Gevolg: vergunningplicht bij toepassing gewasbeschermingsmiddelen nabij Natura 2000
- Waar staat het openbaar lichaam ‘de gemeente’?

Goedkeuringsprocedure gewasbeschermingsmiddelen

- Verordening 1107/2009: procedure omtrent goedkeuring gewasbeschermingsmiddelen;
- Voordat gewasbeschermingsmiddel op de markt kan worden gebracht: twee goedkeuringen noodzakelijk;
  - Goedkeuring gewasbeschermingsmiddel;
  - Goedkeuring werkzame stof in het gewasbeschermingsmiddel;
- Bij goedkeuring van de werkzame stof: artikel 4 lid 3 van Verordening 1107/2009:

3. Een gewasbeschermingsmiddel dat resulteert uit de toepassing volgens goede gewasbeschermingspraktijken en rekening houdend met realistische gebruiksomstandigheden, voldoet aan de volgende eisen:

a) het is voldoende doeltreffend;

b) het heeft geen onmiddellijk of uitgesteld schadelijk effect op de gezondheid van de mens, met inbegrip van kwetsbare groepen, of op die van dieren, rechtstreeks of via drinkwater (met inachtneming van stoffen die voortkomen uit waterbehandeling), levensmiddelen, diervoeder of lucht, noch gevolgen op de werkplek of andere indirecte effecten, rekening houdend met bekende cumulatieve en synergistische effecten waar er door de Autoriteit aanvaarde wetenschappelijke methoden om dergelijke effecten te evalueren beschikbaar zijn, noch op grondwater;

c) geen onaanvaardbare effecten hebben op planten of plantaardige producten;

d) het veroorzaakt geen onnodig lijden of pijn bij te bestrijden gewervelde dieren;

e) het heeft geen onaanvaardbare effecten op het milieu, met name rekening houdend met de volgende aspecten waar er door de Autoriteit aanvaarde wetenschappelijke methoden om dergelijke effecten te evalueren beschikbaar zijn:

   i) het gedrag en de verspreiding ervan in het milieu, met name de verontreiniging van oppervlaktewateren, met inbegrip van estuariene en kustwateren, grondwater, lucht en bodem, rekening houdende met ver van de plaats van gebruik gelegen locaties na verplaatsing over grote afstand in het milieu;

   ii) de gevolgen ervan voor niet-doelsoorten, ook voor het gedrag van deze soorten;

   iii) de gevolgen ervan voor de biodiversiteit en het ecosysteem.

Goedkeuringsprocedure gewasbeschermingsmiddelen

- Hoe wordt vastgesteld of sprake is van ‘onmiddellijk of uitgesteld schadelijk effect op de gezondheid van de mens’?
- Verordening 283/2013 en Verordening 284/2013: stellen welke onderzoeksgegevens moeten worden aangeleverd voor de goedkeuring van de werkzame stof en het gewasbeschermingsmiddel;
- Maar: Verordeningen geven enkel aan wat moet worden onderzocht;
- Testmethodes worden bepaald door Mededelingen van de Europese Commissie;
- Mededeling geeft aan: testmethoden en richtsnoeren van Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling gebruiken.

Dat lijkt een schitterend systeem! Toch?

Problemen met goedkeuringsprocedure

- Onvoldoende getoetst op neurodegeneratieve gevolgen van werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen;
  - Ook vastgesteld door RIVM:

> In de datavereisten voor werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen wordt niet standaard informatie gevraagd over de effecten van deze stoffen op het zenuwstelsel. Ook geven de huidige testrichtlijnen onvoldoende inzicht of een stof een kleine, onopvallende veranderingen in de hersenen kan veroorzaken waardoor aandoeningen als Parkinson kunnen ontstaan.

(RIVM-briefrapport 2021-0153, Gewasbeschermingsmiddelen en neurodegeneratieve ziekten: mogelijkheden om de toelatingsvereisten te verbeteren)

  - Ook vastgesteld door Ctgb:

> *Ondanks het hoge beschermingsniveau kan de toelatingssystematiek geen absolute zekerheid bieden. Bepaalde gezondheidseffecten kunnen nog niet volledig worden meegenomen bij de beoordeling. Het gaat bijvoorbeeld om neurodegeneratieve aandoeningen (zoals de ziekte van Parkinson) en om effecten van cumulatieve blootstelling (het "cocktaileffect"). Om deze effecten te kunnen beoordelen ontbreekt momenteel een toetsingskader. Dit leidt tot zorgen van omwonenden en oproepen om middelen te verbieden. Op basis van de huidige inzichten is er echter geen grond om de toelating van individuele middelen in te trekken.*

(Ctgb Position paper, van toelating naar afweging)

Problemen met goedkeuringsprocedure

- Verspreidingsroutes onvoldoende onderzocht;
  - Verspreiding via stof;
  - Verspreiding via lucht;
  - Blijkens ‘Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden’ van RIVM is er sprake van verre verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen: pas een afname van gehaltes vanaf 150-250 meter;
- Geen rekening gehouden met ‘mixture effects’: wanneer twee of meer stoffen met elkaar in aanraking komen of blootstelling aan meerdere stoffen plaatsvindt, kan dit leiden tot verhoogde toxiciteit;

> Our comprehensive, pesticide-wide association study has implicated both a variety of individual pesticides in PD risk and suggested relevant co-exposure profiles. Coupling this with direct testing in vitro on dopaminergic neurons, we have pinpointed pesticides that were directly toxic to human dopaminergic neurons. Further, real-world co-exposure data has allowed us to develop co-exposure paradigms “in the dish” and establish which combinations of pesticides can indeed lead to greater, synergistic mDA toxicity. Ultimately, we have identified

(K.C. Paul, A pesticide and iPSC dopaminergic neuron screen identifies and classifies Parkinsonrelevant pesticides)

Gezondheidsrisico's en toepassing gewasbeschermingsmiddelen

- In wetenschappelijk/academische literatuur: correlaties gevonden tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en gezondheidsrisico's;

There is growing evidence that organophosphate, pyrethroid, and neonicotinoid pesticides may be endocrine-disrupting chemicals (EDCs). Endocrine alterations by these three classes of insecticides have been observed in experimental studies of rats (Alaa-Eldin et al., 2017a; Hu et al., 2013; Bal et al., 2012; Tetsatsi et al., 2019), mice (Wang et al., 2019; Bhaskar et al., 2017), and fish (Tian et al., 2017; Crago and Schlenk, 2015; Ghasemzadeh et al., 2015). The limited epidemiological evidence of hormone disruption due to insecticide exposure has mostly been in adult populations and are focused on gonadal hormone outcomes, such as alterations in testosterone, estradiol, and dehydroepiandrosterone (DHEA) concentrations (Suárez et al., 2021; Mendy and Pinney, 2022; Suwannarin et al., 2021; Meeker et al., 2009a). Endocrine disruption can negatively affect human health, as it has been linked to health conditions including, but not limited to, depression and anxiety symptoms (Chronister et al., 2021), cancer, diabetes, and reproductive and developmental alterations (Kabir et al., 2015).

(B.N.C. Chronister, Sex and adrenal hormones in association with insectide biomarkers among adolescents living in ecuadorian agricultural communities)

The present study revealed the distribution of pesticides in particulate and gaseous phases in the indoor-outdoor nexus sampling residential dust and silicone wristbands. The findings indicate that the daily pesticide exposure could pose chronic health risk to rural residents considering the ubiquitous of pesticides in surroundings, especially for farmers who are working with these compounds in farming practices. For the sources of pesticide exposure, only one third of the pesticides that participants exposed to originated from occupational path, the rest were from remote dissipation. Unexpectedly, around 43 % of the bystanders suffered the same level of pesticide exposure as the farmers due to the non-occupational exposure. This study explores a new approach to link personal exposure with environment quality which may help further study to understand personal exposure risk to environmental pollutants comprehensively.

(H. Mu, Exposure risk to rural Residents: Insights into particulate and gas phase pesticides in the Indoor-Outdoor nexus)

Pesticides are widely-used chemicals commonly applied in agriculture for the protection of crops from pests. Depending on the class of pesticides, the specific substances may have a specific set of adverse effects on humans, especially in cases of acute poisoning. In past years, evidence regarding sequelae of chronic, low-level exposure has been accumulating. Cognitive impairment and dementia heavily affect a person's quality of life and scientific data has been hinting towards an association between them and antecedent chronic pesticide exposure. Here, we

(Aloizou e.a., 'Pesticides, cognitive functions and dementia: A review)

After examining all related articles through May, 2011, the meta-analysis found a relationship between exposure to pesticides and risk of ALS among male cases compared to controls. Future research should focus on more accurate exposure measurement and the use of job exposure matrices. In addition, protective equipment should be worn on the job as well as during household use of pesticides to help circumvent any potential exposures and to prevent "take-home" exposures to others.

(Malek e.a., 'Pesticide exposure as a risk factor for amyothrophic lateral sclerosis: A meta-analysis of epidemiological studies')

Gevolg: civiele procedures tussen telers en omwonenden

- Toepassing gewasbeschermingsmiddelen binnen afstand van 250 meter van gevoelige functie (zoals wonen) kan – onder omstandigheden – worden beschouwd als een onrechtmatige gedraging;
- Rechtbank Noord-Nederland 12 juni 2023, ECLI:NL:RBNNE:2023:2333:
  - Geheel verbod op gebruik gewasbeschermingsmiddelen nabij woningen;
- Gerechtshof Arnhem—Leeuwarden 18 juli 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:6083:
  - Gedeeltelijk verbod op gebruik gewasbeschermingsmiddelen nabij woningen;
- Rechtbank Limburg 8 mei 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:2330:
  - Geheel verbod op gebruik gewasbeschermingsmiddelen nabij woningen;
- Gerechtshof ‘s-Hertogenbosch 22 juli 2025, ECLI:NL:GHSHE:2025:2043;
  - Geheel verbod op gebruik gewasbeschermingsmiddelen nabij woningen;

Gevolg: vergunningplicht bij toepassing gewasbeschermingsmiddelen nabij Natura 2000

- Artikel 5.1 lid 1 onder e Omgevingswet: verboden zonder omgevingsvergunning een Natura 2000-activiteit te verrichten;
- Natura 2000-activiteit: activiteit die kan leiden tot significante gevolgen voor Natura 2000-gebied;
    - Natura 2000-gebied in Land van Cuijk: Oeffelter Meent; Boschhuizerbergen;
- Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State 2 April 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1428:
    - Voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij Natura 2000-gebieden is een omgevingsvergunning noodzakelijk.

Waar staat het openbaar lichaam ‘de gemeente’?

- Wat kan/moet een gemeente met deze problematiek?
- Aanwijzing Ctgb in diens ‘position paper’ van 8 december 2025: naast goedkeuring door het Ctgb ligt een taak bij de lokale overheid!

In discussies die voortkomen uit zorgen over gewasbeschermingsmiddelen wordt vaak gewezen naar de toelating: door sommigen gezien als ontoereikend, door anderen als bewijs van veiligheid. Maar de toelating is slechts één onderdeel van een breder systeem dat zorgt voor een gezonde leefomgeving. De Rijksoverheid en lokale overheden hebben de bevoegdheid om maatregelen te nemen om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te reguleren en daarbij rekening te houden met lokale omstandigheden die in de toelatingsprocedure niet worden meegenomen.

Europese en nationale kaders bieden ruimte voor gebruiksreductie, verdere verduurzaming van het middelenpakket en voor ruimtelijke keuzes. Zo is er op basis van de Europese Richtlijn Duurzaam Gebruik Pesticiden besloten het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw te verbieden. Lokale overheden kunnen daarnaast bijvoorbeeld kiezen voor spuitvrije zones rond gevoelige functies, zoals woningen, scholen of zorginstellingen. Juist op lokaal niveau kunnen overheden keuzes maken over het in balans brengen van de belangen van gebruikers van middelen en die van omwonenden. Zulke keuzes vallen buiten de reikwijdte van de toelatingssystematiek.

Een toelatingsbesluit door het Ctgb is daarmee geen eindpunt van het gesprek. Overheden dragen verantwoordelijkheid voor het hele systeem: toelating, gebruik, natuurbescherming én ruimtelijke ordening. Dit vraagt om een open dialoog tussen alle betrokken overheidspartijen: Rijk, provincies, gemeenten, handhavers en toelatingsautoriteiten. De onderstaande achtergrondinformatie kan ondersteuning bieden bij een dergelijk gesprek.

Waarom zijn ‘gewasbeschermingsmiddelen’ dus een ‘hot topic’?

- Niet inzichtelijke gezondheidsrisico’s;
- Grotere invloed op flora en fauna dan voorheen gedacht;
- Belangen van burgers kunnen lijnrecht tegenover elkaar komen te staan;
- Zeker gezien de ontwikkelingen van deze tijd:
  - Veel omzetting van veehouderij naar teelt van gewassen;
  - Telers uit andere provincies zoeken grond in Brabant: bericht op: https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2025/04/15/lelies-vroeg-de-brabantse-zandbodem-in

Medewerkers van een lelieteler uit Noord-Holland zijn op een perceel van 5,5 hectare twee volle werkdagen bezig met het plantwerk. Het karwei in het Brabantse Langenboom verloopt onder ideale omstandigheden. Verschillende soorten leliebolletjes gaan vlot de zandbodem in.

Volg ons op LinkedIn

yzer advocaten